

TRADHISI NGURAS BELIK GANDHOK JAMBE SAHA KENDHURI RUWAHAN ING DESA GENJAHAN KECAMATAN PONJONG KABUPATEN GUNUNGKIDUL

Hastarina Danis Wulandari

12205244048

Sarining Panaliten

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken mula bukanipun upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, *prosesi* lampahanipun, makna *simbolik* sesaji saha ubarampe wonten ing tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, saha ngandharaken paedahipun upacara tradhisi kasebut kangge masarakat panyengkuyung. Panaliten menika migunakaken *metode* panaliten *kualitatif*. Caranipun ngempalaken data wonten ing saklebetipun panaliten menika migunakaken *pengamatan berperanserta, wawancara mendalam, saha dokumentasi*. Pirantining panaliten inggih menika panaliti piyambak ingkang kabiyantu mawi *kamera, handycam, handphone*, saha piranti kangge nyerat. Caranipun nganalisis data ingkang dipungginakaken wonten ing panaliten inggih menika teknik *analisis induktif*. Caranipun ngesahaken data menika ngginakaken *triangulasi sumber saha triangulasi metode*. Asiling panaliten menika nedahaken bilih: (1) mula bukanipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan dipunwiwiti dening para leluhuripun Dhusun Genjahan ingkang ningali bilih Belik Gandhok Jambe menika reged sanget saha asil tanipun kirang sae. Leluhur ingkang ningali belik menika reged, lajeng dipunresiki saha dipunkuras, anggenipun nguras Belik Gandhok Jambe menika nalika wulan Ruwah. (2) lampahan upacara tradhisi kasebut kaperang dados tigang tahap, inggih menika: (a) cecawis upacara ingkang awujud cecawis piranti kangge nguras belik, cecawis papan kangge kendhuri ruwahan, cecawis sesaji saha ubarampe, (b) lampahing upacara nguras Belik Gandhok Jambe ingkang awujud ritual ngobong menyan saha nguras Belik Jambe (c) lampahing upacara kendhuri ruwahan ingkang awujud nabuh kenthongan, pranatacara saha pambuka, pamagyaharja, sabda pangandikan, donga saha panutup. (3) Makna *simbolik* ubarampe ingkang dipungginakaken ing saklebetipun upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe menika kangge ngandharaken raos sukur wonten ing Ngarsanipun Gusti Inggang Maha Kuwaos. (4) Paedahipun saking upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan tumraping warga panyengkuyung inggih menika (a) paedah *spiritual*, (b) paedah sosial, saha (c) paedah pelestari tradhisi.

Pamijining tembung : Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe, kendhuri ruwahan

Abstract

The purposes of the research are explaining the historical background of the tradition of draining Belik Gandhok Jambe and Kendhuri Ruwahan ceremony, the processes of ceremony, the purpose of sesaji which is used in the ceremony, and the benefits of the tradition to people who perform it. This research is a quantitative research. The main data in this research was taken from direct observation, interview, and documentation. The instrument of the research are camera, handycam, handphone, and stationeries. The researcher used inductive research to analyse the data. To confirm the data, the researcher used the source triangulation and method triangulation. The findings of this research reveal that: (1) the historical background of the tradition of draining Belik Gandhok Jambe and Kendhuri Ruwahan is since long time ago. The ancestor of Dusun Genjahan saw that Belik Gandhok Jambe was so dirty and the harvest was not good. Than the ancestor decided to

wash Belik Gandhok Jambe on Bulan Ruwah. (2) the ceremony procession divided in three steps which are: (a) the preparation ceremony which are preparing the equipment, Kendhuri location, and sesaji; (b) the ceremony procession of washing Belik Gandhok Jambe, which is incarnate kemenyan under Beringin tree and drain Belik Gandhok Jambe; (c) the ceremony procession of Kendhuri Ruwahan, which are beating kenthongan, tell the participant the list of agenda, speech, explanation of the ceremony, praying, and closing. (3) the meaning of sesaji which is used on the ceremony is to express a gratitude to God. (4) the benefits of the ceremony are (a) spiritual benefits, (b) social benefits, and (c) tradition preservation benefits.

Key words: Tradition of draining Belik Gandhok Jambe, kendhuri ruwahan

A. PURWAKA

Kabudayaan minangka warisan saking leluhur antawisipun ingkang ngemot budaya ingkang gadhah ancas kangge pagesanganipun. Kabudayaan-kabudayaan menika asiling *kreativitas*-ipun saking manungsa ingkang adhedhasar *rasa, cipta, saha karsa*. Saking andharan menika miturut Koentjaraningrat (1994: 9) kabudayaan inggih menika “*keseluruhan gagasan dan karya manusia, yang harus dibiasakannya dengan belajar, beserta keseluruhan dari hasil budi dan karyannya itu*”. Saking andharan kala wau saged dipunmangertosi bilih kabudayaan inggih menika *gagasan, proses belajar* saha asil karya manungsa ing pagesangan. Masarakat Gunungkidul mliginipun Dhusun Genjahan, ngawontenaken tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe ingkang dipunpungkasi mawi kendhuri ruwahan. Tradhisi menika dipunadani saben taun sepisan saderengipun wulan Ramadan. Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe wonten ing Dhusun Genjahan dipunanggep sakral dening masarakat Genjahan. Belik Gandhok Jambe menika dipuntawu saben setunggal taun sepisan nalika wulan Ruwah, saksampunipun belik dipuntawu, dipunlajengaken tradhisi kendhurinan. Tradhisi menika ancasipun supados masarakat pikantuk berkah saking Gusti Inggang Maha Agung.

Tradhisi nguras belik saha kendhuri ruwahan dumugi sakmenika taksih nyimpen *misteri*, amargi taksih kathah masarakat ingkang dereng mangertosi kanthi *detail* bab menika. Kangge

ndhudhah *misteri* menapa ingkang wonten ing tradhisi kasebut, panaliti badhe ndadosaken satunggaling panaliten mawi ancas kangge mangertosi langkung *detail* saha dipunbiwarakaken dhumateng masarakat ingkang langkung wiyar, mliginipun masarakat Jawi ingkang taksih *peduli* kaliyan warisan saha tradhisi ingkang taksih wonten. Panaliten menika ancasipun kangge ndhudhah bab sejarah wontenipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, kadospundi tradhisi masarakat Genjahan gayut kaliyan tradhisi nguras belik saha kendhuri ruwahan menawi dipuntingali saking *perspektif* agami saha budaya. Asil panaliten menika dipunajab supados saged dipundadosaken *bahan informasi* ingkang inggil ngenani *kebiasaan* tradhisi ingkang ngrembaka ing masarakat Jawi ingkang ngandhut agamis saha budaya.

B. GEGARAN TEORI

1. Folklor

Tembung *folklor* menika basa serapan saking basa Inggris *folklore* ingkang kalebet tembung *majemuk*, kabentuk saking kalih tembung *lingga folk* saha *lore*. Miturut *etimologi*, “*folk*” tegesipun *kolektif* inggih menika ciri-ciri *pengenalan fisik* utawi kabudayaan ingkang sami wonten ing masarakat, menawi “*lore*” menika tradhisi saking *folk*. *Lore* menika perangan saking kabudayaan ingkang dipunwarisaken kanthi wujud *lisan*.

Miturut Dundes (lumantar Danandjaja 1986: 1) *folklor* inggih menika sakelompok tiyang ingkang gadhah *ciri*

fisik, sosial, saha kabudayan, satemah saged dipunbedakaken saking kelompok-kelompok sanesipun. Miturut pamanggihipun Danandjaja (1986: 2) pangertosan folklor ingkang ageng menika perangan kabudayan kolektif ingkang kasebar lan dipunwarisaken kangge generasi salajengipun, antawisipun kolektif werni menapa kemawon, kanthi cara tradhisional wonten ing versi ingkang beda, wujudipun lisan utawi tuladha ingkang dipunsarengi kaliyan gerak isyarat utawi piranti pambiyantu pangemut-emut (emonic device).

Saking andharan ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih folklor menika perangan kabudayan ingkang gadhah titikan beda-beda antawisipun setunggal kelompok kaliyan kelompok sanesipun saha dipunwarisaken saking generasi setunggal dhumateng generasi salajengipun. Folklor menika gadhah paedah. Miturut William (lumantar Danandjaja, 2007: 19) paedahipun folklor antawisipun:

- a. *Sebagai sistem proyeksi (projective system);*
- b. *Sebagai alat pengesahan pranata-pranata dan lembaga kebudayaan;*
- c. *Sebagai alat pendidikan anak (pedagogical device);*
- d. *Sebagai alat pemaksa dan pengawas agar norma-norma masyarakat akan selalu dipatuhi anggota kolektifnya.*

Satunggaling folklor ingkang taksih ngrembaka inggih menika awujud upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul. Upacara tradhisi menika nglampahi satunggaling ewah-ewahan jumbuh kaliyan owah gingsiripun jaman, awit saking menika dipunkajengaken supados nilai-nilai wonten ing upacara tradhisi kasebut tetep dipunjagi supados tetep lestantun.

2. Kabudayan

Tembung kabudayan menika saking basa Sansekerta *buddayah*. Tembung

buddayah menika saking wujud jamak *buddhi* ingkang ateges ‘akal utawi budi’, mila kabudayan saged dipunwastani perangan ingkang gegayutan kaliyan akal (Koentjaraningrat, 2009: 146). Miturut ilmu antropologi (lumantar Koentjaraningrat, 2009: 144) ngandharaken bilih kabudayan inggih menika sedaya *sistem gagasan*, tumindak, saha asiling karya manungsa wonten ing pagesanganipun. Andharan menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Roqib (2007: 36) ingkang ngandharaken bilih kabudayan menika asiling cipta, rasa, karsa manungsa wonten ing komunitasipun saperlu kangge *adaptasi individu* saha kelompok supados *survive* saha gadhah *kualitas* ingkang sae jumbuh kaliyan *pandangan hidup* saha seserepanipun. Saking pamanggih ing nginggil saged dipunpendhet dudutanipun bilih kabudayan inggih menika sedaya *ide* utawi *gagasan* saha asil karyanipun (cipt, rasa, karsa) manungsa ingkang ngginakaken akal saha saged dipungginakaken kangge sarana ngempalaken kelompok wonten ing *proses komunikasi* saha *interaksi* antawisipun anggota masarakat kabudayan.

Ing salebetipun kabudayan menika wonten unsur-unsur ingkang mangribawani. Koentjaraningrat (2009: 164), nggolongaken unsur-unsur kabudayan menika dados 7 golongan. Unsur-unsur kabudayan antawisipun inggih menika :

- a. *basa;*
- b. *system pengetahuan;*
- c. *organisasi sosial;*
- d. *sistem praboting gesang saha teknologi;*
- e. *sistem mata pencaharian hidup;*
- f. *sistem religi;*
- g. *kesenian.*

3. Upacara Tradhisi

Pranoto (2009: 25) ngandharaken bilih tata upacara ing kabudayan Jawi

dipunawiti saderengipun manungsa lair dumugi sedanipun. Upacara tradhisi menika dipunlampahi kangge mengeti kadadosan ingkang wigatos. Miturut Soepanto (1991/ 1992: 5) upacara tradhisi inggih menika satunggaling ritual ingkang magepokan kaliyan masarakat minangka satunggaling sarana kangge nggayuh kawilujengan. Saking andharan menika, saged dipunpendhet dudutan bilih upacara tradhisi inggih menika satunggaling upacara ritual ingkang dipunadani dening satunggaling masarakat kangge mengeti kadadosan ingkang dipunpitados leresipun saha saenipun.

Ancasing anggenipun nindakaken upacara tradhisi menika kangge nyenyuwun pangayoman, wujud syukur awit sedaya nikmat Gusti, menapa dene nyuwun pangayomanipun jagad leluhur. Tuladha upacara tradhisi menika antawisipun; (1) babaran, (2) bancakan, (3) bathok bolu, (4) kendhuri ruwahan, (5) nguras belik, (6) kekahan, (7) tedhak sinten, (7) labuhan, (8) ruwatan, lan sakpanunggalanipun. Masarakat Jawi nindakaken upacara tradhisi minangka salah satunggaling cara kangge nguri-nguri kabudayan.

4. Makna Simbolik

Tembung *simbol* kapendhet saking basa Yunani inggih menika *symbolos* ingkang ateges tandha utawi titikan ingkang ngandharaken bab tartamtu dhumateng satunggaling tiyang. Wonten ing Kamus Umum Bahasa Indonesia *simbol* menika ateges kados tandha lukisan, pangandikan, saha *lencana* ingkang ngemot maksud tartamtu upaminipun gambar pari menika pralambang kamakmuran. Miturut Spradley (1997: 121), *simbol* inggih menika objek utawi kadadosan ingkang ngenani babagan satunggaling perkawis. Saking pangertosan-pangertosan menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih *simbol* inggih menika objek utawi kadadosan ingkang ngenani satunggaling perkawis.

Adhedhasar andharan ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih upacara tradhisi minangka pranata sosial ingkang ngrawat *simbol-simbol* ingkang dipunginakaken dados piranti *komunikasi* wonten ing pagesangan, salajengipun *simbol* ing upacara dipunginakaken kangge nggayutaken antawisipun pagesangan ingkang nyata kaliyan ingkang boten katingal utawi *ghaib*.

5. Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Upacara tradhisi utawi ritual inggih menika *adat kebiasaan* ingkang turun temurun taksih dipuntindakaken dening masarakat. Tradhisi masarakat ingkang taksih dipuntindakaken dados pralampita bilih tradhisi menika taksih gadhah fungsi kangge masarakat panyengkuyungipun. Salah setunggalipun upacara tradhisi ingkang taksih dipuntindakaken dening masarakat Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul inggih menika tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan. Upacara menika dipunadani saben wulan Ruwah. Papan ngawontenaken upacara tradhisi kasebut wonten ing Belik Gandhok Jambe, Dhusun Genjahan. Upacara kasebut taksih katindakaken dening masarakat Dhusun Genjahan kanthi ancas kangge mahyakaken raos sukur dhumateng ngarsa Dalem Gusti Allah ingkang sampun paring kawilujengan saha gampil anggenipun pados rejeki ing gesangipun.

C. CARA PANALITEN

Panaliten babagan upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul kalebet jinising panaliten *kualitatif*. Panaliten *kualitatif* miturut Bodgan saha Taylor (lumantar Moloeng, 2009: 4) inggih menika *prosedur* panaliten ingkang ngasilaken *data deskriptif* ingkang arupi tetembungan ingkang tinulis utawi lesan

saking tiyang-tiyang ingkang dipunteliti. Pramila, wonten ing panaliten menika dipuntindakaken kanthi langsung ing papan ingkang badhe dipunteliti kangge ngasilaken *data deskriptif*. Wonten ing panaliten *kualitatif* menika informasi ingkang kapendhet kanthi ngawontenaken panaliten langsung saha wawan pirembagan, satemah panaliti kedah tumut langsung ing papan ingkang dipunteliti kangge mendhet data.

Papan panaliten upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika wonten ing Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul. Tradhisi menika dipuntindakaken saben wulan Ruwah. Tradhisi menika dipunadani dinten Senin Pon, surya 23 Mei 2016 utawi miturut *kalender* Jawi surya 15 Ruwah, netepi bulan purnama.

Data ingkang dipunkaji wonten ing panaliten inggih menika mula bukanipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, *prosesi* lampahing upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, makna *simbolik* tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, saha paedah tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan tumrap masarakat panyengkuyungipun. sumbering data ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Belik Gandhok Jambe Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul.

Cara ngempalaken data ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika *pengamatan berperanserta*, *wawancara mendalam*, saha *dokumentasi*.

1. Pengamatan Berperanserta

Pengamatan berperanserta inggih menika ngamati saha mirengaken kanthi cermat dumugi babagan ingkang alit. Cara panaliten menika dipunlampahi kanthi ngawontenaken *pengamatan langsung*

ngengingi proses lampahipun upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan ing Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul.

2. Wawancara Mendalam

Wawancara menika *metode penggalan data* ingkang kathah dipunginakaken, sae kangge ancas ingkang *praktis* utawi *ilmiah*, mliginipun kangge panaliten sosial ingkang asipat *kualitatif*. *Wawancara* inggih menika pawicantenan langsung saha *tatap muka (face to face)* kanthi ancas tartamtu (Prayogo, 2003: 172). Pawicantenan menika dipunlampahaken kaliyan kalih pihak, inggih menika *pewawancara (interviewer)* ingkang maringi pandangan saha ingkang dipunwawancarai (*interviewee*) ingkang maringi wangsulan saking pandangan ingkang sampun dipunparingaken.

Metode menika dipunginakaken kangge manggihi data *primer* amargi data ingkang dipunpanggihaken menika langsung saking para paraga upacaranipun. *Wawancara* menika dipunlampahi kanthi tinarbuka, ateges *informan* menika mangertos menawi nembe dipunwawancarai saha mangertos ancasipun *wawancara*.

3. Dokumentasi

Dokumentasi dipunlampahi kangge manggihi sedaya data ingkang dipunkajengaken. Wonten ing panaliten menika, panaliti ngolah data ingkang sinerat saha data ingkang boten sinerat ingkang gadhah ancas kangge njangkepi data ingkang sampun dipunpanggihi. Data ingkang sinerat menika data ingkang awujud seratan ingkang gegayutan kaliyan panaliten menika, menawi data ingkang boten sinerat inggih menika awujud *foto dokumentasi*.

Piranti menika dipunsebut *instrument panaliten*. *Instrument* inggih menika alat ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken data panaliten. Inggih dados piranti panaliten wonten ing panaliten menika panaliti piyambak amargi panaliti tumut langsung wonten ing

upacara kasebut minangka *perencana*, *pelaksana*, tiyang ingkang ngempalaken data, tiyang ingkang nganalisis, *penafsir* data saha *pelapor* asiling panaliten. Panaliti menika saged dipunwastani minangka *human instrument*, pramila wonten ing tahap nyathet data ngginakaken piranti kangge mbiyantu panaliten inggih menika kamera, handycam, handpone, saha piranti nyerat.

Cara analisis data wonten ing panaliten menika ngginakaken metode analisis *induktif*, ateges analisis data ingkang mligi saking lapangan dipundadosaken satunggaling unit-unit lajeng dipundamel *kategoripun* (Muhadjir, 2002: 167). Analisis *induktif* dipunginakaken kangge mbiji saha nganalisis data ingkang sampun dipunfokusaken wonten ing panaliten.

Miturut Seiddel (lumantar Moeleong, 2007: 248) lampahan analisis data *kualitatif* menika prosesipun dipunwiwiti kanthi nyathet cathetan lapangan kanthi dipunsukani *kode* supados datanipun gampang dipunanggihi, dipunlajengaken ngempalaken, milah-milah, damel *klasifikasi*, damel *sintesis*, damel ikhtisar, saha damel *indeks*. Pungkasan inggih menika damel *kategori* data, data menika langkung gadhah makna.

Caranipun ngesahaken data wonten ing panaliten menika ngginakaken cara *triangulasi*. *Triangulasi* inggih menika cara ingkang dipunginakaken kangge mriksa data ingkang ngginakaken satunggaling perkawis wonten ing njawi data kangge mbandingaken data ingkang sampun dipunpanggihi (Moleong, 2002: 178). *Triangulasi* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika *triangulasi sumber* saha *triangulasi metode*. *Triangulasi sumber* dipunlampahi mawi nyuwun andharan kanthi cetha saking *informan* babagan *informasi* ingkang sampun kaparingaken, supados saged mangertosi kanthi tumemen babagan satunggaling *informasi*. Kalajengaken *informasi* saking *informan*, dipuncocokaken kaliyan *informasi* saking

informasi sanes. Kejawi ngginakaken *triangulasi sumber*, kangge ngesahaken data wonten ing panaliten menika ugi ngginakaken *triangulasi metode*. *Triangulasi metode* menika dipunlampahi kanthi cara nandhingaken data asiling panaliten kaliyan data asiling wawanpirembagan saha data ingkang awujud *foto*.

D. ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

1. Andharan *Setting* Panaliten

Padukuhan Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul papanipun wonten ing sisih wetan Kabupaten Gunungkidul. Dhusun Genjahan menika tebihipun kirang langkung 15 km saking Kota Wonosari. Cacahipun warga wonten 530 tiyang, ingkang kaperang dados 259 piyantun kakung saha 271 piyantun putri. Dene cacahing *kartu keluarga* wonten 159. Miturut data saking pangarsa Padukuhan Genjahan namung wonten setunggal RW inggih menika RW 12, kanthi pangarsanipun Bapak Totok Setiyawan, ingkang dipunperang dados enem RT inggih menika RT 01, RT 02, RT 03, RT 04, RT 05, RT 06. Padukuhan Genjahan watesipun siring ler wonten Kecamatan Karangmojo, siring kilen Kecamatan Karangmojo, siring kidul wonten Padukuhan Susukan 3, sarta siring wetan wonten Desa Umbulrejo. Papan ingkang dipunginakaken kangge upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan inggih menika wonten ing Belik Gandhok Jambe. Belik Gandhok Jambe dumunung wonten ing RT 04 RW 12 Padukuhan Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul.

Paraga upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan Padukuhan Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul, inggih menika warga RT 01, RT 02, RT 03, saha RT 04.

Adhedhasar data saking Padukuhan Genjahan, cacahing warga Genjahan wonten 530 piyantun, ingkang kaperang dados 259 piyantun kakung saha 271 piyantun putri. *Kartu keluarga*-nipun wonten 159. Wilayah Dhusun Genjahan namung wonten setunggal RW, inggih menika RW 12, ingkang kaperang dados enem RT inggih menika RT 01, RT 02, RT 03, RT 04, RT 05, saha RT 06.

Adhedhasar data saking Padukuhan Genjahan, agami ingkang dipunanut warga masarakat Genjahan inggih menika Islam, Kristen, saha Katholik. Cacahing warga ingkang nganut agami Islam wonten 521 piyantun, warga ingkang nganut agami Kristen wonten sekawan piyantun, saha warga ingkang nganut agami Katholik wonten gangsal piyantun. Upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika adhedhasar ngrembakakaken budaya Jawi.

Pakaryanipun masarakat Padukuhan Genjahan ingkang nindakaken upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan maneka warni jinisipun. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelan *informan 02*.

“Pakaryanipun warni-warni, tani, terak, dagang, ugi wonten ingkang dados PNS. Sedaya kala wau boten ketinggalan tumut nglestantunaken tradhisi ruwahan kang jaman rumiyin sampun diadani kaliyan para leluhur.”(CLW 02).

Sakperangan ageng pakaryanipun warga padukuhan Genjahan, inggih menika tani, Saking data Padukuhan Genjahan, pakaryan masarakatipun inggih menika tani, ternak, PNS, *karyawan swasta, wiraswasta*, saha penderes. Piyantun ingkang pakaryanipun dados tani wonten 420 piyantun, ternak wonten 21 piyantun, PNS wonten tigang piyantun, karyawan swasta wonten gangsal piyantun, wiraswasta wonten 20 piyantun, saha penderes wonten pitung piyantun.

Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan dipuntindakaken setunggal taun sepisan, wonten ing wulan Ruwah. Panaliten menika mendhet upacara

ingkang dipuntindakaken wonten ing taun 2016, inggih menika surya kaping 23 Mei 2016. Upacara taun menika kalebet upacara ingkang kaping 52. Upacara ingkang sepisan dipuntindakaken nalika taun 1964 saha ingkang kaping 52 dipuntindakaken rikala taun 2016. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Taun sepisan ditindakaken tradhisi menika kirang langkung taun 1964. Saking taun 1964 ditindakake kanthi urut dumugi taun 2016 sakmenika. Saben taun upacara kasebut ditindakake ing Belik Gandhok Jambe.”(CLW 01)

2. Mula Bukanipun Upacara Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Rikala jaman rumiyin, para leluhur nalika wulan Ruwah, inggih menika sakderengipun sami nindakaken siam, para warga Dhusun Genjahan ngawontenaken tradhisi adat inggih menika tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan. Tradhisi menika dipunadani amargi salah setunggaling leluhur rumiyin mangertosi menawi Belik Gandhok Jambe menika reged saha asil panenipun para tani kirang sae. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Mula bukanipun tradhisi adat ingkang wonten ing dhusun Genjahan menika, rumiyin wonten leluhur ingkang ningali sendhang menika reged sanget lan panenipun para tani boten sae. Mila, para leluhur ngawontenaken kendhuren ruwahan lan nawu belik.”(CLW 01)

Upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe dipuntindakaken ing wulan Ruwah. Tradhisi menika dipunadani wonten ing wulan Ruwah supados toya saking belik menika resik, amargi toya menika badhe dipunginakaken kangge padusan dening para warga ing saindhenging Belik Gandhok Jambe sakderengipun nglampahi wulan suci Romadon. Kendhuri ruwahan menika dados setunggaling wujud saking

masarakat Genjahan kangge nyuwun kawilujengan saking Gusti Inggang Maha Kuwaos saha kangge sarana ngonjukaken raos sukur dhumateng Gusti Allah, awit sedaya kawilujengan ingkang sampun pinaringaken dhumateng warga masarakat.

3. *Prosesi* Lampahing Upacara Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Prosesi lampahing upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan kaperang dados kalih *tahap* inggih menika cecawis upacara saha lampahing upacara tradhisi. Cecawis upacara kawiwitan saking nyamektakaken piranti kangge nguras belik saha nyamektakaken papan saha sesaji kangge kendhuri ruwahan. *Prosesi* ingkang pungkasan inggih menika *prosesi* kendhuri ruwahan ingkang kalebet *prosesi inti*.

a. Cecawis Upacara Nguras Belik Gandhok Jambe

1) Cecawis Piranti

a) Piranti kangge Nguras Belik

Piranti ingkang dipunsamektakaken kangge nguras belik inggih menika *disel* saha ember. Juru kuncinipun ugi nyamektakaken sesaji ingkang dipunginakaken sakderengipun belik dipunkuras saha dipunresiki. Sesaji ingkang dipunginakaken inggih menika menyan.

b) Piranti kangge Nyamektakaken Papan

Piranti ingkang dipunsamektakaken kangge ngesiki papan kendhuri ruwahan inggih menika gathul, pacul, saha sapu.

2) Cecawis Papan

Papan ingkang badhe dipunginakaken kangge kendhuri ruwahan dipunresiki. Kajawi papan ingkang dipunresiki, Belik Gandhok Jambe ugi dipuntawu saha dipunresiki.

b. Cecawis Sesaji saha Perangan Sanesipun kangge Kendhuri Ruwahan

Sesaji menika dipuncawisaken sakderengipun nindakaken kendhuri

ruwahan. Anggenipun nyekapi sesaji saha ubarampe menika dipundamel piyambak kaliyan Ibu Jarini saha ibu-ibu sanesipun. Sesaji saha ubarampe menika sejatosipun wonten kalih inggih menika sesaji ingkang dipundamel saha dipundalaken ibu-ibu ingkang gadhah kekarepan damel sesaji menika saha ubarampe ingkang dipundamel kaliyan ibu-ibu Dhusun Genjahan sedayanipun.

Sesaji ingkang mligi dipundamel kaliyan ibu-ibu ingkang gadhah kekajengan inggih menika ambengan sekul wuduk saha ingkung. Menawi sesaji utawi ubarampe ingkang dipundamel kaliyan ibu-ibu sanesipun inggih menika sekul golong, jangan-janganan, lawuh, saha krupuk utawi peyek srundeng. Ubarampe ingkang dipunbetahaken menika boten wonten aturanipun ingkang *baku*. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 03*.

“Ubarampe kang biasane didamel kaliyan ibu-ibu mriki menika sekul golong, jangan-janganan kayata oseng-oseng mie, oseng-oseng tempe utawa jangan lombok ijo, oseng-oseng cambah dhele, tempe goreng, tahu goreng, endhog digoreng utawa digodhog, peyek, srundeng, utawi saged ngangge krupuk. Uga wonten sesaji sing khusus kudu didamel yaiku sega wuduk lan ingkung, ananging sesaji kuwi ora kabeh ibu-ibu gawe, namung sapa sing due niatan nggawe wuduk lan ingkung wae.”(CLW 03)

c. Lampahing Upacara Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Prosesi upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten kalih inggih menika nguras belik saha kendhuri. *Prosesi* upacara menika kababar wonten ing ngandhap menika.

1) Nguras Belik Gandhok Jambe

Nguras Belik Gandhok Jambe katindakaken sakderengipun kendhuri ruwahan. Nguras belik dipuntindakaken saking jam wolu enjang dumugi jam

sewelas. Sakderengipun nguras belik, juru kuncinipun nindakaken ritual khusus, inggih menika ngobong menyan wonten ing sangandhapipun wit ringin. Ngobong menyan ingkang dados ritual sakderengipun belik dipunkuras, gadhah ancas kangge nyuwun idin dhumateng para leluhur ingkang nengga Belik Gandhok Jambe, supados anggenipun nguras belik dipunlancaraken boten wonten alangan setunggal menapa. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

*“Sakderengipun belik ditawu, wonten ritual ngobong menyan ing sangandhapipun wit ringin. Ritual kala wau ditindakake kaliyan kula minangka juru kuncinipun. Jan-jane ngobong menyan kuwi boten amargi musrik utawi nyembah dhedhemit, ananging tujuan ingkang sejatine inggih menika kangge nyuwun idin marang penunggu sendhang, supaya anggenipun nguras belik menika boten nyilakani tiyang-tiyang ingkang nguras, boten kok musrik.”*CLW (01)

Para warga Dhusun Genjahan sami nyengkuyung tumut nguras belik saha reresik papan ing sakiwa tengenipun belik ingkang badhe dipunginakaken kangge kendhuri. Saking bab menika ngandharaken bilih wonten ing tradhisi nguras belik saged nuwuhaken sikap gotong royong

2) Upacara Tradhisi Kendhuri Ruwahan

Lampahing prosesi kendhuri ruwahan dipunpangguhaken dados gangsal, inggih menika.

a) Nabuh kenthongan

Kendhuri ruwahan dipuntandhani kaliyan tabuhan kenthongan dening juru kuncinipun. Kenthongan dipuntabuh minangka pratandha bilih kendhuri ruwahan badhe kawiwitan. Wonten ing dinten Senin Pon surya kaping 23 Mei 2016, udakara tabuh 12.30, Bapak Gunari minangka juru kunci nabuh kenthongan kangge pratandha dhateng para warga

Dhusun Genjahan bilih kendhuri ruwahan badhe kawiwitan.

b) Pranatacara saha pambuka

Tradhisi adat kendhuri ruwahan dipunwiwiti kanthi maosaken reroncening acara saha pambukaan. Bapak Sugiyar inggih menika tiyang ingkang maosaken reroncening acara saha nemtokaken anggenipun kendhuri ruwahan menika badhe dipunwiwiti.

c) Pambagyaharja

Bapak Suparno minangka pangasuhing Dhusun Genjahan inggih menika tiyang ingkang ngaturaken pambagyaharja wonten ing kendhuri ruwahan. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 03*.

“Jaman biyen nalika Padukuhan Genjahan nduwe dukuh, atur pambagyaharjanipun nggih dipunaturaken kaliyan dukuhipun, gandheng sakmenika boten gadhah dukuh nggih penasehat dhusun ingkang ngaturaken pambagyaharja. Penasehatipun nggih menika Bapak Suparno.” (CLW 03)

Wonten ing atur pambagyaharja, Bapak Suparno ngemutaken dhumateng para warganipun bilih saben wulan Ruwah menika masarakat Dhusun Genjahan ngawontenaken bersih margi kangge ngadhepi dinten riyaya. Bapak Suparno ugi ngemutaken bilih saben wulan Ruwah, saben setunggal kulawarga nyetoraken Rp 5.000 dhumateng ketua RTnipun, kangge kagiyatan sareyan.

d) Sabda pangandikan saking Bapak Sukiman Siswasuganda

Bapak Sukiman Siswasuganda minangka sesepuh ingkang mangertosi sejarahipun tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan. Bapak Sukiman ngandharaken sejarahipun Belik Gandhok Jambe saha wontenipun tradhisi ruwahan. Bapak Sukiman ugi ngandharaken bilih tradhisi kendhuri ruwahan menika kangge nglestantunaken tradhisi adat ingkang sampun tinilar saking para leluhuripun masarakat Dhusun Genjahan, boten ateges musrik.

e) Donga saha panutup

Saksampunipun Bapa Sukiman Siswasuganda ngandharaken sejarahipun Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, kalajengaken inti saking acara kendhuri ruwahan inggih menika donga sesarengan ingkang dipunpandhegani dening Bapak Gunari minangka juru kunci Belik Gandhok Jambe. Sakderengipun Bapak Gunari mimpin donga, Bapak Gunari ngandharaken bilih tradhisi menika kangge nguri-nguri kabudayan Jawi, boten ateges musrik. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Tradhisi adat ing Padukuhan Genjahan menika boten musrik, ananging namung kangge nguri-nguri kabudayan ingkang edi lan luhung. Dados ing mriki kula lan panjenengan boten nyembah sumur, boten nyembah para leluwur, ananging kanggo manunggaling Gusti supaya pikantuk kawilujengan lan nglestantunaken kabudayan tinggalanipun nenek moyang kita.” (CLW 01)

Donga ingkang dipunwaosaken dening Bapak Gunari, dipunamini dening para warga ingkang tumut kendhuri ruwahan wonten ing Belik Gandhok Jambe. Saksampunipun Bapak Gunari maosaken donga, sekul wuduk saha ingkung dipundumaken dhumateng para warga.

Saksampunipun sekul wuduk saha ingkung dipunandumaken, lajeng para warga sami dhahar ambengan sekul golong ingkang dipunbeta saha ugi wonten ingkang ijol-ijolan dhaharan kaliyan ambengan ingkang dipunbeta tiyang sanesipun. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 03*.

“Inkang pungkasan iki sing paling gayeng, sing biasanipun ditunggu-tunggu. Segu wuduk ingkung dibagikaken, kabeh warga pikantuk bagian sanajan ora akeh. Sing paling gayeng nalika sami maem bareng-bareng, uga ana sing ijol-ijolan lawuh ingkang dibeta. Rasane maem bareng-

bareng niki seger, lan ketingal kerukunanipun.” (CLW 03)

4. Makna Simbolik Sesaji ing Upacara Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika kangge pepenget bilih wulan suci Romadon sampun badhe dugi. Menyan obong gadhah ancas kangge nyuwun idin dhumateng para leluwur ingkang dados *penunggu* Belik Jambe. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Sakderengipun nawu sendhang utawi belik, kula selaku juru kunci nindakaken ritual ngobong menyan nalika nguras belik, bab menika kangge nyuwun idin marang penunggu sendhang. Ritual ngobong menyan kuwi supaya nalika nawu belik boten wonten gangguan saking penunggu belik. Menyan kala wau diobong ing sangisoripun wit ringin kang ana ing sandhenge belik Gandhok Jambe.” (CLW 01)

a. Sekul Wuduk

Sekul suci menika gadhah makna kangge ngesiki dhiri lair ugi batinipun manungsa. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Ing kendhuri ruwahan wonten sesaji utawi ubarampe ingkang kedah wonten, dados syaratipun inggih menika wuduk ingkung. Segu wuduk nggadhahi makna kangge membersihaken dhiri lair batin. Mula, segu wuduk sering disebut sekul suci,” (CLW 01)

Saking andharan wonten ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih sekul wuduk menika gadhah makna kangge ngesiki dhiri lair saha batinipun saking tumindak saha sipat awon ingkang wonten ing pribadhinipun manungsa.

b. Inkung

Sekul wuduk saha ingkung menika ubarampe ingkang sampun dados setunggal pasangan. Inkung menika gadhah makna kangge nyembah

dhumateng ngarsanipun Gusti Allah saha menapa kemawon ingkang dados pangajabipun para warga saged dipunjabah dening Allah Inkang Maha Kuwaos. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelaipun *informan 03*.

“Jodhone sega wuduk kuwi ingkung. Inkung menika ora namung kangge lawuh sega wuduk mawon, ananging nduweni makna tartamtu. Makna saking sesaji ingkung menika kanggo manunggaling Gusti lan nyembah dhumateng ngarsanipun Gusti Allah.” (CLW 03)

c. Ambengan Sekul Golong

Sesaji wonten ing kendhuri ruwahan menika minangka pralambang. Ambengan sekul golong menika dipundamel dening sedaya warga Dhusun Genjahan ingkang tumut kendhuri ing Belik Gandhok Jambe.

Dhedhaharan wonten ing kendhuri ruwahan menika minangka sesaji ingkang dados sarat anggenipun nglampahi tradhisi kendhuri ruwahan. Makna *simbolis* saking sesaji kendhuri ruwahan menika minangka sarana kangge lantaranipun nyuwun kawilujengan utawi berkah saking Gusti Inkang Maha Agung. Kanthi dhedhaharan ingkang sampun dipundongani tiyang kathah mugi-mugi saged piningan berkah saking Gusti Inkang Maha Kuwaos.

5. Paedah Upacara Tradhisi Nguras Belik Gandhok Jambe saha Kendhuri Ruwahan

Paedah-paedah upacara tradhisi menika kababar wonten ing ngandhap menika.

a. Paedah *Spiritual*

Paedah upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika kangge sarana atur panyuwunan manungsa dhumateng Gusti Inkang Maha Agung supados tansah piningan kawilujengan. Panyuwunan dipunaturaken lumantar donga-donga utawi tuntunan ing agami-agami ingkang dipunpitadosi. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 01*.

“Tujuanipun nggih nenuwun dhumateng ngarsanipun Allah swt, supados kita sedaya piningan kaslametan lan perlindungan saking Allah Inkang Maha Agung” (CLW 01)

Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe minangka dados tradhisi ingkang kedah dipunlampahi tumrap masarakat Genjahan.

b. Paedah *Sosial*

Paedah *sosial* ingkang wonten ing upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika kangge ngrumaketaken pasedherekan, nuwuhaken raos karukunan, saha nuwuhaken sikap gotong royong. Paedah *sosial* saged dipuntingali wonten ing cecawis papan kangge kendhuri ruwahan saha nalika nguras belik, menika mujudaken sipat gotong royong antawisipun warga. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 03*.

“Tradhisi ingkang sampun wonten nalika simbah-simbah menika gadhah manfaat saking aspek sosial yaiku kagem ngraketaken paseduluran kalih tangga tepalihipun, sing maune ora nate mangkat kerja bakti lan nawu belik, merga ana tadhisi kuwi mau dadi bisa kumpul gotong royong bebarengan.” (CLW 03)

Wonten ing paripurnaning adhicara kendhuri ruwahan menika saged dados sarana kangge ngrumaketaken pasedherekan sesambetan warga setunggal lan sanesipun. Wujud saking paedah sosial dipuntingali nalika tuker-tukeran dhaharan ingkang dipunbeta dening para warga. Piyantun setunggal saged ngraosaken dhaharan ingkang dipunbeta dening piyantun sanes. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 04*.

“Sakdurunge padha bali sakrampungé kendhuren, para warga sami andum sega wuduk ingkung. Menawa wis padha oleh bagian sega wuduk ingkung, para warga padha maem bebarengan, ijol-ijolan dhaharan sing digawa warga siji lan warga liyane. Saka kuwi dadi muncul

kerukunan dhewe sing maune ora akrab dadi akrab.” (CLW 04)

c. Paedah Pelestari Tradhisi

Paedah tradhisi menika paedah ingkang katindakaken mawi njagi tradhisi supados tradhisi adat ingkang sampun turun temurun menika saged lestantun lan dipuntindakaken para warga masarakat panyengkuyungipun. Andharan menika jumbuh kaliyan pratelanipun *informan 05*.

“Tradhisi kasebat manfaatipun kangge nguri-nguri kabudayan Jawi, mliginipun kabudayan ingkang wonten ing Dhusun Genjahan mriki, supados tradhisi menika boten luntur, lan tradhisi kuwi kangge nglestantunaken budayane dhewe supaya ora kageser karo kabudayan kulon.”(CLW 05)

Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika kalebet tradhisi ingkang sampun katindakaken kaping 52 dening masarakat Genjahan. Tradhisi menika kalebet tradhisi pokok ingkang kedah dipunadani dening warga Genjahan, amargi tradhisi menika tradhisi ingkang sampun turun temurun.

E. PANUTUP

Panaliten upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika ngandharaken mula bukanipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, prosesi lampahing upacara nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, makna *simbolik* ubarampe sesaji, saha paedahipun upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan.

Anggenipun ngandharaken ancasing panaliten menika, panaliti ngginakaken panaliten *kualitatif*. Panaliti ngempalaken data kanthi *pengamatan berperanserta, wawancara mendalam, saha dokumentasi. Pengamatan berperanserta* kanthi katindakaken kanthi cara panaliti ndherek langsung lampahing upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing lapangan.

Cara menika ugi nggampilaken panaliti anggenipun *wawancara mendalam* kaliyan para *informan*. Nalika ndherek upacara menika ugi mendhet *dokumentasi* saking upacara upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan.

Mula bukaning tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan menika masarakat panyengkuyung tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan sami nerasaken tradhisi ingkang sampun wonten wiwit jaman rumiyin utawi saged dipunwastani tradhisi adat warisan saking para leluhuripun. Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan minangka pepenget bilih wulan Romadon sampun badhe dugi. Tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan ugi minangka raos sukur saking warga dhumateng Gusti Allah, awit saged kepanggih malih kaliyan wulan suci Romadon.

Lampahing upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing wulan Ruwah. Upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika katindakaken ing dinten Senin Pon surya kaping 23 Mei 2016. *Prosesi* upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan kaperang dados kalih prosesi, inggih menika cecawes upacara saha lampahing upacara tradhisi. Wonten ing lampahing upacara tradhisi kaperang dados gangsal prosesi, inggih menika nabuh kenthongan, pranatacara saha pambuka, pambagyaharja, sabda pangandikan saking Bapak Sukiman Siswasuganda, sarta donga lan panutup. Papan upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Belik Gandhok Jambe RT 04 RW 12, Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Gunungkidul.

Sesaji saha perangan upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha

kendhuri ruwahan ingkang ngewrat *makna simbolik* antawisipun wonten sekul wuduk ingkung minangka atur manunggaling Gusti Allah saha kengge ngresiki lair lan batosipun tiyang. Sekul golong minangka pralambang manunggaling masarakat. Masarakat sampun manunggal gadhah tekad kangge ngayahi upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan.

Paedahipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan inggih menika paedah *spiritual*, paedah sosial, saha paedah pelestari tradhisi. Paedah *spiritual*ipun upacara tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan menika kangge sarana atur panyuwunan manungsa dhumateng Gusti Inggang Maha Agung supados tansah piningan kawilujengan. Panyuwunan dipunaturaken lumantar donga-donga utawi tuntunan ing agami-agami ingkang dipunpitadosi. Paedah sosialipun menika kangge ngrumaketaken pasedherekan, nuwuhaken raos karukunan, saha nuwuhaken sikap gotong royong. Paedah *sosial* saged dipuntingali wonten ing cecawis papan kangge kendhuri ruwahan saha nalika nguras belik, menika mujudaken sipat gotong royong antawisipun warga. Paedah pelestari tradhisi menika paedah ingkang katindakaken mawi njagi tradhisi supados tradhisi adat ingkang sampun turun temurun menika saged lestantun lan dipuntindakaken para warga masarakat panyengkuyungipun.

Asiling panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken mula bukanipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan, *prosesi* lampahing tradhisi, makna *simbolik* sesaji, saha paedah tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan wonten ing Dhusun Genjahan, Desa Genjahan, Kecamatan Ponjong, Kabupaten Gunungkidul tumrap masarakat panyengkuyungipun.

Wontenipun tradhisi nguras Belik Gandhok Jambe saha kendhuri ruwahan

ingkang taksih katindakaken dumugi sakmenika saha ngewrat paedah-paedah tartamtu ingkang saged dipuntrepaken wonten ing gesang bebrayan, mliginipun minangka cara kangge nglestantunaken tradhisi adat.

Kapustakan

Endraswara, Suwardi. 2010. *Folklor Jawa Macam Bentuk dan Nilainya*. Jakarta: Penaku.

Koentjaraningrat. 2009. *Pengantar Ilmu Antropologi (edisi revisi)*. Jakarta: Rineka Cipta

_____. 1999. *Manusia dan Kebudayaan di Indonesia*. Jakarta: Djambatan.

_____. 1974. *Kebudayaan, Mentalitas, dan Pembangunan*. Jakarta: PT Gramedia.

Poerwadarminta. 1939. *Baoesastra Djawa*. Batavia: J. B Wolters Uitgevers Maatschappij.